

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Черниш Юрій Петрович ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ	553
Якимович Роман Іванович ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ ЯК КОМПЛЕКСНА ФОРМА ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	554

СЕКЦІЯ 13. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

Харитонов Євген Олегович САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	557
Давидова Ірина Віталіївна ПРИВАТИЗАЦІЯ ЧИ КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ЩО ОБРАТИ?	559
Мінченко Райса Миколаївна, Мінченко Дар'я Анатоліївна ДЕЩО ПРО ПРОЦЕДУРУ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ...	561
Некіт Катерина Георгіївна ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ТИМЧАСОВОЇ ВЛАСНОСТІ У ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	564
Сафончик Оксана Іванівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	566
Бабич Ірина Григорівна ДИСТРИБУТИВНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	568
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРЕДИТНОГО СТРАХУВАННЯ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ	571
Глиняна Катерина Михайлівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ» І «ПРАВОВА ОХОРОНА» ПРАВ ДИТИНИ	572
Завальнюк Сергій Володимирович ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНВЕСТИТОРІВ БУДІВНИЦТВА: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА І СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	576
Калітенко Оксана Михайлівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	578
Кривенко Юлія Василівна ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ БАНКІВСЬКИХ ДОГОВОРІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	581
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЯТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	583
Омельчук Олександр Сергійович ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ	586
Orzikh Yurii Hennadiiovych THE NOTION OF "COURT" UNDER EU REGULATIONS AND ITS FUTURE IMPACT ON UKRAINIAN LAW	587
Павлова Вікторія Георгіївна ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	590
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ РЕПУТАЦІЇ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	591
Фасій Богдан Володимирович ЗНАЧЕННЯ РОЗСУДУ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	594
Chanysheva Alina Rashidivna CONCERNING THE DEFINITION OF AUXILIARY AND ADDITIONAL OBLIGATIONS IN THE CONTENT OF OBLIGATORY RELATIONS	596
Білоус Денис Васильович ПОНЯТТЯ НЕСПРАВЕДЛИВІ УМОВИ ДОГОВОРУ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АМЕРИКАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА	598
Ващак Владислав Анатолійович ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БОТІВ ДЛЯ ТОРГІВЛІ КРИПТОВАЛЮТАМИ ...	600
Дворнікова Анна Юріївна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ ЗА ВИМОГАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	602
Колісниченко Сергій Васильович ДО ПИТАННЯ ДОГОВІРНИХ КОНСТРУКЦІЙ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	605

Мінченко Раїса Миколаївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного права, доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Мінченко Дар'я Анатоліївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук,
магістр Лондонського університету Queen Mary

ДЕЩО ПРО ПРОЦЕДУРУ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Необхідність вдосконалення процедур примусового виконання для забезпечення ефективності виконання рішень Європейського суду з прав людини та захисту прав громадян є одним з ключових аспектів приведення українського законодавства до європейських стандартів. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони Україна надає особливого значення «утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема» [8].

Результатом прийняття рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є вжиття передбачених рішеннями заходів загального характеру та виплата потерпілим особам присудженої рішеннями справедливої сатисфакції. В той час як вжиття заходів загального характеру може бути ускладненим тривалістю процедур внесення певних змін до законодавства, приведення української практики у відповідність до європейських стандартів тощо, виплата грошової компенсації є тим заходом, на який потерпілі особи очікують у першу чергу.

Щорічні звіти про виконання рішень ЄСПЛ свідчать про те, що Україна не виконує чимало рішень ЄСПЛ в частині компенсації грошових коштів [1, с. 83; 2, с. 72]. Тому вдосконалення механізмів виконання рішень ЄСПЛ є необхідним для забезпечення захисту прав громадян та дотримання міжнародних зобов'язань.

Відповідно до ст. 46 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Україна зобов'язана виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вона є стороною [3].

Примусове виконання рішень ЄСПЛ передбачає залучення державної виконавчої служби та виконання присуджених ЄСПЛ заходів індивідуального характеру, зокрема стягнення грошових сум відшкодування. Виконання державою заходів загального характеру, а також перегляд судової справи на національному рівні не вважаються примусовим виконанням в розумінні ст. 10 Закону України «Про виконавче провадження» [4, с. 166].

Процедура примусового виконання рішень ЄСПЛ Україною починається з направлення боржником (Україною) рішення до державної виконавчої служби та інформування стягувача про його право подати заяву про виплату відшкодування із зазначенням банківських реквізитів для перерахування коштів [5]. Повноваження щодо координації виконання рішень ЄСПЛ покладені на Міністерство юстиції України через Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Процедура виплати відшкодування, яка передбачає конвертацію суми в євро в національну валюту та перерахування на банківський рахунок стягувача, є складною та потребує точної організації з боку відповідних органів. Так, після отримання документів від Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини державна виконавча служба упродовж 10 днів має відкрити виконавче провадження. У заяві заявника про виплату компенсації вказуються банківські реквізити для перерахування коштів, що необхідно для практичного виконання

рішення ЄСПЛ. Разом з тим, як зазначається у ч. 2 ст. 7 «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «неподання Стягувачем заяви про виплату відшкодування не є перешкодою для виконання Рішення» [5].

Присуджені кошти конвертуються в національну валюту України та зараховуються на спеціальний реєстраційний рахунок Міністерства юстиції України. Відповідно до вимог ч. 4 ст. 8 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» виплата коштів Державною казначейською службою України має бути здійснена впродовж 10 днів з дня одержання постанови про відкриття виконавчого провадження. У разі ненадання стягувачем банківських реквізитів кошти можуть зберігатися на депозитному рахунку органу державної виконавчої служби не більше одного року до їх повернення до Державного бюджету України [6].

Згідно зі ст. 8 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» підставою для закриття виконавчого провадження є підтвердження списання відшкодування, отримане від Державної казначейської служби України, та «підтвердження виконання всіх вимог, означених у резолютивній частині остаточного рішення ЄСПЛ у справі проти України» [5].

Необхідною складовою процедури виконання рішення ЄСПЛ є своєчасне подання стягувачем до державної виконавчої служби заяви про виплату відшкодування із обов'язковим зазначенням реквізитів банківського рахунка для перерахування коштів, присуджених рішенням ЄСПЛ [4, с. 168]. У разі порушення цього строку органами державної влади може нараховуватися пеня відповідно до вимог законодавства.

За умовами ст. 8 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» компенсація стягувачу має бути виплачена заявнику протягом 3-х місяців з дати набуття рішенням ЄСПЛ статусу остаточного. У випадку порушення цього строку на суму компенсації нараховується пеня відповідно до рішення ЄСПЛ [5]. Важливо, що у разі порушення органами державної влади трьохмісячного строку для виконання рішення ЄСПЛ, таке рішення можна вважати виконаним тільки у разі сплати потерпілій особі як суми компенсації, так і пені. Виплати, здійснені з порушенням строку, встановленого рішенням ЄСПЛ, повинні бути підтверджені державною виконавчою службою протягом трьох днів. Відтак, перед закриттям виконавчого провадження у зв'язку з оплатою орган державної виконавчої служби має пересвідчитись в тому, чи не порушені строки для виплати і чи не нарахована пеня.

Так, у нещодавньому рішенні Вінницького окружного адміністративного суду від 28.03.2023 р. у справі № 120/1797/23 було визнано порушення з боку державної виконавчої служби у справі, де не було виплачено в повному обсязі суму справедливої сатисфакції та не нарахована пеня відповідно до рішення ЄСПЛ, оскільки орган виконавчої влади не переконався, що відповідне зобов'язання виконано у повному обсязі [7].

Важливе значення має те, з чийої вини відбулось порушення строків виплати грошової суми, адже якщо до цього призвели дії самої потерпілої особи-стягувача, зокрема, несвоечасне подання нею заяви про виплату відшкодування з реквізитами банківського рахунка для перерахування коштів, то це може слугувати підставою для відмови у нарахуванні пені за прострочення виконання рішення ЄСПЛ. Разом із тим, такі дії потерпілої особи-стягувача не звільняють Міністерство юстиції України та Державну казначейську службу України від обов'язку своєчасної виплати грошових коштів. У такому випадку кошти мають бути перераховані на рахунок державної виконавчої служби, а не на рахунок стягувача. Таким чином, підстави для нарахування пені за несвоечасне виконання остаточного рішення ЄСПЛ будуть відсутні [4, с. 169].

Примусове виконання рішення ЄСПЛ в частині покладення на державу обов'язку виконати рішення національного суду здійснюється згідно з вимогами п.п. 8–15 Порядку взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах

Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 23.09.2013 р. № 1989/5.

Органи державної виконавчої служби мають здійснювати постійний контроль за виконанням судового рішення до його повного виконання. У випадках, коли рішення національного суду не може бути виконане протягом одного місяця з дня отримання автентичного перекладу тексту відповідного рішення ЄСПЛ, державний виконавець має право звернутися до суду із заявою про зміну способу і порядку виконання рішення з обов'язковим повідомленням суду про необхідність залучення представника Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини як спеціаліста в галузі застосування Європейської конвенції з прав людини та виконання рішень ЄСПЛ [4, с. 169].

Недоліком механізму примусового виконання рішень ЄСПЛ є відсутність безпосередньо примусових заходів, які б спонукали державні органи до більш активного та своєчасного виконання своїх обов'язків, встановлених рішеннями Європейського суду з прав людини. Також відсутність таких заходів обмежує можливості потерпілих осіб для повного та своєчасного відновлення своїх порушених прав.

Список використаних джерел

1. Supervision of the execution of judgments and decisions of the European Court of Human Rights 2022 : 16th Annual Report of the Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/annual-report-2022/1680aad12f>
2. Supervision of the execution of judgments and decisions of the European Court of Human Rights 2021 : 15th Annual Report of the Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/2021-cm-annual-report-en/1680a60140>
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод : від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Мінченко Д. А. Примусове виконання рішень Європейського суду з прав людини за законодавством України. *Юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 165–172. URL: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.21>
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
6. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
7. Рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 28 березня 2023 р. у справі № 120/1797/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109874819>
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами : від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Ключові слова: Європейська конвенція, виконавче провадження, судочинство, міжнародне публічне право, справедлива сатисфакція.

Keywords: European Convention, enforcement proceedings, judicial proceedings, public international law, just satisfaction.